

ששעננסטאכאזער

JUNE 20 1966 8 30-AMERICAN
 : INFORMATION IN REPORT IN THIS
 CERTIFICATION, ALMA C. WILSON 201.
 INFORMATION IN THIS REPORT IS IN THE PUBLIC DOMAIN

פרייטאג פ' תצא י"ג אלול תרצ"ז

וילענען פרייהייטען טוט פון
נ"ע אהרן אקערמאן
 ריקען מיר אויס אונזער פריינד **שמואל דוד אקערמאן** ווי אויך דער פערזענלעכער
אמיליע אונזער סעפטעסען מיטגעפיהל
 ב. האפמאן און פאמיליע

וועגען שול-ביכער פאר

יודישע קינדער

דאס איינציגע יודישע ביכער-גע-
שעפט אין טשעכאסלאווא האט - ווי
בעהמאל - זיך ליקווירירט; עס האט
נישט געקאנט אויסהאלטן דעם בא-
קאנט, וועלכער איז לעצטענס פערשערפט
געווארען, אזוי, אז אין אונזער שטאדט
איז יעצט נישט פערהאן קיין איין יו-
דיש ביכער געשעפט.

עס איז פאר'ן אנהויב פון שול-יאהר,
ווען הונדערטער יודישע שול-קינדער
דארפן ביכער. צי וואלט דעריבער
נישט געווען א פלאן, אז עטליכע יו-
דישע פירמעס, וואלען מיר זאגן די
פירמע פילגער אויף פילסודסקי גאס
אדער די פירמע ערליך אויף בערעק
יאסלעוויטש גאס אדער אנדערע
אואלכע עטליכע פירמעס, וואלען זיך
אויך פערזעהען מיט שול-ביכער, כדי
צו געבען די מעגליכקייט, אז די יורי-
שע שול-קינדער וואלען קאנען דאָרט
מאכען זייערע איינקויפן.

האבען דאך די אויבערנערמאנטע
פירמעס די מעגליכקייט רעדן און
גלייכצייטיג וואלען זיי דערמיט גע-
טון א טובה דער יודישער בעפעלקע-
רונג, וועלכע וואוינט אין דער יודי-
שער געגנט, אז זיי וואלען נישט דאָר-
פון ערשט זוכען כווייט דאָרט וואו א
בוכהאנדלונג.

מיר זענען ווייט פון צו רופען די
יודישע שול-קינדער, זיי וואלען באקא-
טירען קריסטליכע פירמעס. אדרבה, מיר
האלטען, אז יעדער מין אַרס באקאנט
איז א פערברעכען, וואס מוז געטא-
דעלט ווערען. יעדער רופ' צו באקאנט
איז א דערנידערונג פאר'ן מין מענטש,
און אויב מיר לייענען פאר די אויבער-
דערמאנטע פירמעס, זיי וואלען בעזא-
גען די יודישע שול-קינדער מיט ביכער
צום שול-יאהר איז עס נישט צולייב
נקמה דערפאר, ווייל מען האט בא-
קאטירט די יודישע פירמע רעליגיא-
וועלכע האט זיך טאקע צולייב דעם
געמוט ליקווירירען. ניין, אויב מיר
האבען געמאכט דעם פארשלאג איז
עס נאָר דערפאר, כדי די יודישע על-
טערן וואלען האבען בעקוועמליכקייטען
בעת'ן אויסקלייבן שול-ביכער פאר
זייערע קינדער.

דאס איז אונזער כונה, און הויז ווי
דאס שול יאהר דערנענטערט זיך, מא-
כען מיר דעם דאָזיגן פארשלאג.

„יאָ אָדער ניין“

8 טעג איז דער גאנצער קאָנגרעס
און דערמיט די גאנצע ציוניסטישע
בעוועגונג געשטאנען אונטערן צייכען
פון דער דיסקוסיע פון „יאָ“ אָדער
„ניין“.

פערשטענדליך, אז דאָס איז געווען
דאס שווערסטע אין הייפּט-פראָבלעם
פון 20 טעג ציוניסטישען קאָנגרעס. 8
טעג האבען 3-4 טויזענד מענטשן
מיט זיך און צווישען זיך מחוכה געווען:
דאָרף מען זאגען „יאָ“, אָדער „ניין“.
די ארבייטער-פראָקציע, וועלכע איז
דער קווינטעסענץ, דער רוב מנין ובנין
פון דער ציוניסטישער בעוועגונג, האט
געהאט די היסטאָרישע מיסיע פון זא-
גען דאס דעצידירענדע וואָרט.

200 ארבייטער-דעלעגאטען (אָהן
ה.ש.מ.) פון דער גאָרער וועלט הא-
בען 6 טאג און נעכט געזוכט דעם
פאַרמול, די רעזאָלוציע, וועלכע זאָל
אייניגען די 200 דעלעגאטען און דער-
מיט די גאנצע ציוניסטישע ארבייטער-
שאפט אין דער יורישער ארבייטס וועלט.
פון די צייטונגען איז שוין בעקאנט,
דאס אין דער אר. פראָקציע זענען
געווען פונקט אַזאַלכע שאַרפע ניין-
זאגער ווי אנהענגער פאר'ן יאָ. בערל
קאָנפערענץ, גאָלדע מאירסאן און
יצחק טאבענקין און מיט איהם דער
גאנצער קבוץ המאוחד האבען אין
שעה'ן-לאַנגע רעדעס איבערגעזאגט
ניין געווענדע און לאַנגע אַרגומענטען.
גאָלדע מאירסאן אַרגומענטירט: מיר
וועלען ערצהען א דור פון אימפער-
יאליסטען און פאַשיסטען, ווייל די
קליינע און שמאַלע גרעניצען פון אונ-
זער מלוכה וועלען פערברעכען וויר-
קען אויף אונזער יוגענד.

טאבענקין טענה'ט: די הויפט מא-
טיווען פון דער בונדישער געגנער-
שאפט איז דאָך, אז דאס לאַנד איז
קליין און קאָן נישט צווען די יודען-
פראגע און מכל שכן ביי דער איינ-
גער טיילונג פון ארץ ישראל. נישט
מעגליך אין א צייטונג ארטיקל אויס-
רעכענען אלע אַרגומענטען און אויס-
פיהרונגען, וואס זענען געברענגט גע-
ווארען פאר ניין און פאר יאָ. דער
גאנצער קאָנגרעס האט דעריבער מיט
גאָר גרויסען אינטערעס אָנגעוואַרט
דעם אויסגאנג פון דער אַבשטימונג
אין דער ארבייטער פראָקציע, וועלכע
וועט ממילא דעצידיירן אין דער קאָ-
נגרעס אַבשטימונג, אין דעם שווערען
מאָמענט פאר דער גאנצקייט פון דער
אר. פראָקציע האט געווינט און מנצח

דאָס פייערליכע שליסען פון די האלב-אין

גאנצ-קאָלאָניעס פון „טאָו“

אין די שטעטלעך פון טשעכאסלאווא פאר-
פירטע וואָך, דאָנערשטאג און פריי-
טאָג איז אין א רייה שטעטלעך פון
טשעכאסלאווא פאָוואָס פאָרגעקומען
דאס פייערליכע שליסען פון די האלב-
אין גאנצ-קאָלאָניעס פון „טאָו“.

אזוי זענען דאנערשטאג געשלאָסען
געווארען די קאָלאָניעס אין טרוסקאָלאָס,
וואו ס'זענען אויך געווען די קינדער
פון פוטיסטאין און פאָנקי, דאָן אין
קלאָבוצק, קושעפיץ און אַלשטיין.
צומארגענס פרייטאג איז פארגעקו-
מען דאס פייערליכע שליסען פון די
האלב קאָלאָניעס אין אַסטוב, פושעווב
און יאָנאב.

די שליסן פייערונגען זענען אויסגע-
פאלען אימפּאָזאַנט. די קינדער האבען
געמאכט א פאַרשטעלונג און בעוויזען,
וואס זיי האבען אין משך פון דער

דער שולדיגער אין דער קאָמאָסטראָפּע

מיט'ן לוקס-טאָרפּעדאָ פאר'ן געריכט

ווארען.
די סיבה פון דער קאָמאָסטראָפּע איז
געווען דאס שלעכטע אָנשטעלען די
וועקסעל-ליניע דורכ'ן באָהן בעאמטען
יאָן בעקס, וועלכער האט געגען דער
אינסטרוקציע אָנגעוויזען דעם סיגנאַל,
אז די ליניע איז פריי. בעקס וועט
געמשיט ווערען פאר „גוים זיין אונ-
אַלגעמיין געפאָהר אין דער באָהן-
קאָמוניקאציע“.

צום פראָצעס זענען ארויסגערופען
געווארען 40 עדות און זאָך-קענער מיט'ן
נאָטשטעלניק פון דער אַבטיילונג פאר
וועגען פון דער ווארשאווער באָהן-
דירעקציע אינזש. דיאָקעוויטש. אלס
פערטיידיגער וועט ארויסטרעטען דער
ווארשאווער אדוואקאט סט. אלאָס.

דער דאזיגער פראָצעס האט ארויס-
גערופען א גרויסען אינטערעס צווישען
די באָהן-בעאמטע, וועלכע האבען גע-
שאפען א ספעציעלען קאָמיטעט צו
פערטיידיגען בעקס'ן.

פון דער אונגעפיעטשאלניע

דער הויפט-אַרצט פון דער אַיבער-
פיעטשאלניע דר. אַלעקסאַנדער האָל
האט זיך צוריקגעקערט צום געוונד
און איבערגענומען זיין אַמט.
ד. האָל פערטרעט גלייכצייטיג דעם
דירעקטאר פון דער אונגעפיעטשאלניע
אינזש. גליטשעק, וועלכער וויילט
איצט אויף ארלוווב.

ציריך, דעם 14.8.1937

Na święta
świece Majdego

דאָס גרעסטע געווינס

פון דער 3-טער קלאָס 39-טע לאַטעריע

100.000

א'ו אױפ'ן נר. 165681 ווידער געפאלען

אין דער גליקליכסטער קאָלעקטור

J. WEKSLER, Aleja 6

Telefon 11-55

וואו ס'פאלען שטענדיג די גרעסטע געווינסען!

א קליינע צאָהל איבערגעבליבענע לאַטען צו דער 4 טער קלאָס איז
נאָך צו בעקומען. איילט אייך צו וועט איהר האבען א גוט יאהר.

מען כאַפּט א ציטער...

אלול-פערלעכטאָן

— עס איז קאָלט, מען כאַפּט א צי-
טער - זאָגט מיינ שכן גרונט פּאָטיאל,
גאכדעם ווי ער האט צוגעמאכט די
טהיר. א שוידער געהט אַדורך אלע
ביינער - דאס זאגט ער שוין מיט א
פערטערע שטימע, כדי דערמיט צו מא-
כען אויף מיר אַנאַינדורק.

— מען קאן נאך נישט געפירערען
ווערען - ענטפער איך רוהיג. איך
מאך זיך נישט פערשטעהן, וואס מיינ
שכן איז אויסגען מיט די דאָזיגע רייד.
אַט זענען נאָך א סך מענטשן, איבער-
הויפט ווייבער אויף נומער וואוינונג און
האבען נאך גאר נישט בדעה אַהיימצו-
קומען. אזוי, למשל - זאג איך וויי-
טער - האט אונזער שכן'ס פון
ערשטען שטאָק, פוי מעטשטילאווא, א
נעכטען טעלעפאָנירט, אז מען זאָל
איהר אַרויסשיקען טעלעפאָניש געלד,
ווייל זי האט בעטלאָסען נאָך צו פער-
בלייבען דריי וואָכען אין אסטראָן,
מחמת די לופט דינגט איהר זעהר און
זי פערברענגט אין א זעהר גוטער
סאָוואַטיסטווא. אייך אונזער שכן
משה יאָס'ל לופטקאָפּער פון צווייטען
שטאָק קלויבס זיך ערשט צו פאָהרען
אויף די ימים טובים קיין טרוסקאָוויץ,
און איהר גרונט פּאָטיאל כאַפּט שוין א
ציטער?

נישט דאס מיינ איך - קריכט אַרויס
מיט לשון מיינ שכן - כ'מיינ נישט
דעם ציטער, וואס מען כאַפּט פון דער
נאָטירליכער קעלט. אדרבה, די נאָטיר-
אזי דעם הייריגען זומער געווען צו
אונז זעהר מילד, די זון האט געווא-
רימט און געלאַסטעט און א סך פא-
גיצנקעס וואלען איהר האבען צו פא-
גיצנקעס וואלען איהר האבען צו פא-

פערציטערס פון יענעם געשווי. און
נישט נאר דער יורישער שופר איז גע-
וואָרען אלטמאָליך - פּאָליאָפּירט גרונט
פּאָטיאל - נא- אויך די קולות, די
תרופות און שברים'ס, וואס אנדערע
שוואכע פעלקער בלאָזען, האבען אויך
נישט. מען הערט זיך צו זיי נישט צו,
מען מאכט כלומרשט א רחמנות פנים,
דאס איז אַבער נאָר אויבערגאויפּיג,
אזוי פון געוואוינהייט וועגען, מען
האט דאך עפּס א טראַדיציע פון דע-
מאָקאָסיום, פאָקטיש אַבער לאַסט מען
אין די פּוסיטען פון יענעם געשווי.
פון יענעם וועהטאָנען.

— אַט נעמט, למשל - ציהט ער
ווייטער זיין געדאַנק - די מעשה אבי-
פנינע, נא- האבען זיי נישט געבאלאָזען
אויף זייערע שופרות, האבען זיי נישט
געטרוממירט צום וועלט-געוויסען, טאָ
ווער האט זיי געהערט? די וועלט האט
זיך רוהיג צוגעקוקט, ווי אזוי מען צו-
טרייבער א פאָלק אויף שטיקשטיק-
לעך און גארנישט, שא, שטייל, קיין
האָהן האט אפילו נישט קיין קרפה גע-
טהאָן...

דאס זעלבע איז מיט שפּאַניע. מען
לאָזט אויסגעהן א פאָלק אין זיין איי-
גען פלוט און קיינעם קיינערס עס
נישט, מען הערט נישט די קולות,
וואס דאָס פאָלק לאָזט אַרויס אין דער
וועלט אריין, אז מען קוילעט אויס
אונשוילדיגע פרויען און קינדער - קיי-
נער כאַפּט נישט קיין ציטער.

איצט שפּיעלט זיך אַב דאס זעלבע
פורים-שפּיעל צווישען יאָפּאָן און כינא.
דאס גוט-בעוואָפּענטע יאָפּאָן איז בע-
פאלען דאס אונגעוואָפּענטע כינא און
רייסט דערפון שטיקער, די כינעזער
שריינען, בלאָזען מיט זייערע שופרות
און מאכען אויסטערלישע קולות געגען
דעם רויב, וואס מען פיהרט אויס גע-
טען נישט געווען קיין לעבעדיגע

פּוואָים, מען בעלייגט אונז אויס'ן
נידריגסטען אָפּן, מען בעמהט זיך
אונז צו צוגעמען און מען נעמט טאָק
צו דעם ביסען פון מויל און גאַרנישט
— א וועלט שווייגט. און סא-
מער טרעפט זיך עמיצער מאכניו בני-
ישראל, וועלכער מאכט וועגען דעם
א ליאַרס עגיץ דאָרט ווייט אַזש אין
אמעריקא, ער בלאָזט מיט'ן שופר
אויף די עולות, הייבט זיך אויף א
שטורם, אז גאָט זאָל שומר ומציל זיין.
— ניין-פיהרט אויס זיין „רעפּערטאַ-
מיינ שכן-ס'זענען אַוועק יענע צייטען,
ווען מען האט געכאַפּט א ציטער פון
שופר-בלאָזען, היינטיגע צייטען רופען
אַזעלכע קולות ליאַרמען נאָר אַרויס
געלעכטער און חזק. אויב אַבער איך
זאָג, אז עס איז קאָלט און מען כאַפּט
א ציטער, איז עס צוילע פאָלגענדען:
מען האט פאַראויסגעזאָגט, אז דעם
15-טען אויגוסט ה. י. וועט די וועלט
אונטערגעהן, האט מען זיך געפּרעהט:
א סוף זאָל עס נעמען, איידער אַזא
וועלט, איז גלייכער, זי זאָל אונטער-
געהן. איז אַבער אַדורך דער טערמין
און די וועלט איז נישט אונטערגע-
גאנגען, הייסט עס אז מען וועט וויי-
טער זיך מווען מוטשען אויף דער
פאָסקוידער וועלט, צוקוקען, ווי אזוי
געמיינהייט, רשעות און צבועות זענען
די הערשער פון דער איצטיגער צייט.
אַט דאס, מיינ פריינד-ענדיגט זיינע
רייד מיינ שכן-איז ביטער; ווען מען
דערמאנט זיך, דאס מען וועט ווייטער
מוזען לעבען אין אַזא וועלט און דאס
אַלעס צוקוקען און גאַרנישט קענען
געענווירקען, געהט אַדורך א שוידער
דורכ'ן לייב, כאַפּט מען א ציטער...

סמאל

יוסף שאי (היילען)

אין וואס מיר נויטיגן זיך

(געדאנקען אעלכע)

איך ווייס נישט, אויב ווען אין דער געשיכטע מיר האבען איבערגע- לעבט אזא שווערען דראמאטישען מא- מענט ווי איצט; אייב ווען אין דער געשיכטע מיר זענען געשטעלט גע- ווארען פאר אזא קריטישען פראבלעם פון נישט אהין און נישט אהער ווי איצט מיט דעם צוטיילונגס פלאן פון ארץ-ישראל.

2 וואכען האבען זיך געבראכען די קעג 500 אויסגעוועהלטע פון פאלק; אונזערע דער אפזארגען געבען פילמאטען דער עקזאקטיווע וועגען אונטערהאלטונגען צו נישט? און נישט נאך די 500 נבחרים העם מכל תפוצת הגולה מיט די טויזענדער געסט, פארשטעהער, לידערס, שלוחים, פיה- רער פון געדרוקטע ווארט, וועלכע זענען דאס געווען פערזאנלעכע- נאך דאס גאנצע יודענטום פון דער גאנ- צער וועלט, יעדער יחיד און יחידה האט מיטגעלעבט דעם דאזיגען יתרודע- געראנגעל פון יא און ניו.

איך רעד דא נישט וועגען די יע- ניגע וואס זענען מיט זיך פערטיג אויף יא אדער ניו. איך (איך מיינ נישט "אין" נאך "איכס", לשון רבים, ווייל קיין אפמאכטער איך איז כלל נישט פערהאן; אזוי ווי עס דענקט איינער, דענקט א סך) איך קען מעהר מיט דעם, ויתרודע, ווי די מוסער רבקה בשפתה, נישט קיין עצה געבען. פון איין זייט איז, מתפרסם לצאת און עס ענבערט אין מוח זי נענטליכע זייט: געוואלד, ווי קען מען דאס טהון? ווי קען מען זיך אפזארגען פון דער גרויסער ירושה פאר א גויד עדישים (אין פארדאקסאלען זיין), פרי צו שטילען דעם מאמענטאלען הונגער? ווי קען מען זיך אונטערשרייבען א- סער א חוזה לאענדעדיג זיין פערזאנלע- די אויפגען מיט א שטיקעל ליליפוט מדינה'לע פארן פרייז פון פערזיכטען אויף 95 פראצענט פון לאנד? פון דעם לאנד, וואס איז דיין רוהמפול היס- טאריש לאנד; פון דעם לאנד, וועלכעס איז נישט אראפ קיין איינאיינציגען טאג אין דעם לאנדען גלות-וועג פון דינע ליפען; דאס לאנד, וועלכעס מען האט פערנעליך רעכטליך לעני- כל העמים דיר ענדליך צוריק גע- קענט, און וועלכעס די גרעסטע וועלט- אימפעריע האט דיר פיינעליך פער- שפראכען צוועהעלפן אויסצובויען אלס דיין נאציאנאלע היים-ווי קע- סט דיר אונטער'חמ'מאנען אונטער א כתב, אז דו זאכסט זיך אפ דערפון און דו בעשטייט מען זאל עס ארוק- געבען צו א צווייט טאג?

דו וועסט זאגען: די גוים איז גרויס, הונדערטער טויזענדער יודען שטעהען אויפ'ן שוועל פון אפגאנג, און דא גיט מען דיר א רעסונס-אינוועלי, וואו צעהנדליגער טויזענדער יודען קענען זיך ראטעווען און דאס וויל נישט וויסען! איך וויל נישט פאר א היי- שעה פערקויפן א היי-עולם! יודען האבען אזוי לאנג געליטען, וועלען זי נאך לידען. צעהנדליגער יאהר פיה- רען פערלערע מלחמה, פערזיכען זייער בלוט ווי וואסער און לידען די גרעס- סע יסורים, נאך כדי זייערע קינדער זאל גוט זיין, אז אין דער צוקונפט זאל זיין בעסער.

מען ווייסט דאך דעם פאקט, וואס ווערט געברענגט אין דער תורה ו- גען תנאי בני גד ובני ראובן. די דער- מאנטע צוויי שבטים און א האלב שבט מנשה האט זיך פערנליסט רוח און זיך געזעצט אין איינגענומענעם לאנד פון גלעד און עבר הירדן, נישט קימערנדיג זיך וועגען די איבריגע פרידער. האבען זיי אפער אריינגע- כאפט א גרויסען פסק פון משה רבנו: -וואס? איהר ווילט בלויז אייך פער- זארגען, און דאס גאנצע יודישע פאלק געהט אייך נישט אן? אה-ניין, דאס וועט נישט געשעהן! ערשט ווען זיי האבען פיינעליך צוגעזאגט, אז זיי וועלען ווייטער האנד ביי האנד קע- מען פאר די ערצאברונג פון גאנצען לאנד פנען, דעמאלט האבען זיי זיך ערשט געמענט בעזעצען.

מען זעהט אלדא, אז די היסטאריע האט זיך לגמרי נישט צופרידענגע- שטעלט, וואס א טייל פון פאלק-ווי היינט א מיליאן יודען-וועט געהאלפן ווערען, נאך האט פריהער נישט גע- רויט, ביז אלע שבטים האבען בעק- מען זייער נחלה.

אויך דער "עולם תח"א" איז א קנאפע טרייסט. דערווייל, הייסט עס, געמען וואס מען גיט: א מדינה'לע, וואו עס קענען זיך בעזעצען א מיל- יאן יודען און אסער צוויי-אוי נישט אונזערע צומאכען, און דערנאך וועט מען זעהן הייסער...

אפער דאס הייסט זיך אליין גע- נאכט. א ירושה, פון וועלכע מען שרייבט זיך אפ ביים נאטאר-האסטו צו דעם מעהר קיין שום תביעה רעכט נישט-און ס'איז ערלעדיגט.

דאסלייך וואלט איך זיך נישט גע- קענט דעציירען אויף ניו. מען גיט דיר פארט ארום א חלק, וואס נאך לאנגע יאהרען אנטשטענענען וועסט דו עס דורך אזא בערגניצעט פער- דער ווייטע נישט, אויב ווען אין דער געשיכטע מיר האבען איבערגע- לעבט אזא שווערען דראמאטישען מא- מענט ווי איצט; אייב ווען אין דער געשיכטע מיר זענען געשטעלט גע- ווארען פאר אזא קריטישען פראבלעם פון נישט אהין און נישט אהער ווי איצט מיט דעם צוטיילונגס פלאן פון ארץ-ישראל.

די יודען און די שולען אין אמאליגען פוילען

2.

דער רעסקריפט פון עסטרייכישען קעניג יאזעף דעם צווייטען פון יאהר 1789 פיהרט איין בעזונדערע שולען פאר יודען וואס יעדער יודישער יוגענטלעך פארשטאנד. דער וואס וויל חתונה האבען, מוז צושטעלען א בעשעסטי- גונג, אז ער האט געענדיגט א שול. וועגען די נייע תקנות שרייבט פראם. מאיר באלאבאן, אז זיי האבען געשא- פען די אינסטיטוציע פון פרווואטע עק- זאמענטס פאר קאנדידאטען אויף חתונה האבען. ווי איז געווען דעם קאנדי- דאט, וואס האט זיך געהערט נישט אויסגעקויפט. די לעהרער און לעהר- רינס פלעגען זיך נישט אפמאכען פלעגט אפילו פאר א מסירה. אמאל פלעגט דער קאנדידאט אויפ'ן עקזאמען גאנץ ווייניג קענען, דאן פלעגט מען איהם דערלויבען חתונה האבען מיט'ן בע- דינג, אז ער וועט א יאהר נאך דער חתונה געהן אין שול. דער פאטער פלעגט אויסשטעלען אג'אזוי גערוסע- נעם, קויפט אינסטרומענט, וואו ער פלעגט אונטערשרייבען אזא פערשליכ- טונג. נאך דער חתונה פלעגט דער יוגערמאן צוויי מאל אין יאהר קומען אין שול זיך עקזאמינירען און דאן פלעגט זיך ארויסווייזען, אז די תלמי- דים קענען גאנץ ווייניג און בעזונדען זעהן שוואך די שול. פון רעפערעט פון דער קאנצלעאריע פאר הויכער בילדונג, האט זיך דער קעניג פראגן דער ערשטער דערוואוסט, אז די שולען ענטשפראכען נישט די אויסגאבען זיך בעזונדען אזא פיהרער, וואס האט געהאט דעם מוט צו פערלאנגען א יודישע מלוכה אויף ביידע זייטען יודן-האט מען איהם אויסגעלאזט און משה געווען מחויב למחנה.

מיר זענען געווארען צווייטע רעגל, צו פיעל נישטער, א פאקט איז, אז די וואס האבען דעם שווא געזעהן מיט שרעקעווייניג אויגען און איהם אויסגעמאכט אלס מעכטיג און אונ- בעזיגבאר-זענען געווארען דורך דער היסטאריע געסטעמפעלט אלס מרגלים. דער גאנצער קיום פון יודישען פאלק שטעהט אויף נסים, און מיט נסים וועלען מיר ווערען אויסגעלייזט. איז דען דאס אגביטען אונז א יודישע מלוכה אין דעם קליינעם פארמאט נישט קיין נס? האבען מיר זיך אויף דעם יא געריכט?

מיר מווען בעזונדען גלויבען און בטחון און נצחון פון אונזערע געזע- טע זאך-און אלערערשט מווען עס בעזונדען אונזערע פיהרער.

טען. ווער ס'איז פערטרעטען אויפ'ן ציו- ניסטישען קאנגרעס, ווייסט איהר שוין, איבריגענס, איז שוין נאכ'ן קאנגרעס און ס'האט נישט קיין זין אויפצופרי- שטען אלע זאכען. דערפאר אבער איז אינטערעסאנט צו דערצעהלען וועגען די דעלעגאטען, וועלכע פערטרעטען די "אגודה" ארגאניזאציע פון טשעכא-סלא-ווא, און אויך דא וועלען מיר נישט דערמאנען קיין נעמען, ווייל וואס איז דער אונטערשרי, ווי ס'הייסטען די דע- לעגאטען. עס איז אפער אינטערעסאנט צו דערצעהלען, אז אויפ'ן קאנגרעס פון דער כנסיה גדולה זענען געמאכט צוויי קאטעגאריעס (יונגע לייט בלעז) און אס דאס איז טאקי א גרויס חידוש, וואס ווארפט זיך אין די אויגען.

מילא, אז אויפ'ן ציוניסטישען קאנ- גרעס, וואו מען האט געדארפט בע- שטימען "יא" אדער "ניין", זענען גע- פאהרען יונגע לייט, איז נאך צו פער- שטעהן - עס זענען דאך ציוניסטען, פרייע, וועלכע דארפן נאך בעשטימען וועגען עולם-הזה זאכען. אויף דער כנסיה גדולה אבער, אויף וועלכער, ווי מיר האבען געזען אין דער פער- סע, ס'דארפן בעשטימען ווערען די יסודי התורה, פשוט גערעדט: הימעל- זאכען, טאג צו אזעלכע היכע ענינים זאל מען דעלעגירען יונגע לייט, אינ- דערצייט, ווען די טשעכא-סלאווער "אגודה" פערמאנט זקנים, וועלכע וואלטען געקאנט ווירדיג רעפערענטי- רען אונזער שטאדט, איז טאקי א גרויס וואונדער.

סיידען, אז ס'זאל זיין אמת די

מעשה מיט די סמאקניגס; א צייטונג האט געבראכט א ידיעה, אז אלע דע- לעגאטען פון דער כנסיה גדולה ווע- לען מווען זיין אגענטהן אויפ'ן קאנ- גרעס אין סמאקניגס. אויב אזוי, קאן שוין זיין פערשטענדליך, פארוואס מען האט געשיקט די צוויי יונגע לייטלעך, די ה"ה פ. און ר. ווארומ, אויב סמא- קניגס, איז עס נאך פאר זיי א גע- שעפט, אדער א ר' מענדל פלעגל אדער ר' נטע רייכער זאלען זיך א- טהון סמאקניגס, איז דאך נישט שייך; פאר זיי אבער, פאר די יונגע-לייטלעך, זענען סמאקניגס אויך נישט שריפה, איבערהויפט ווען מען דארף זיי בע- נוצען לדבר מצוה...

סיי-ווי האט זיך אונזער טשעכא-סלאו-ווא נישט צו פערשטעמט, עס זענען שוין דא ביי אונז מענשען, וועלכע קאנען אויך זיין דעלעגאטען אויף די אלערליי קאנגרעסען...

א הייליגע וויכטיגע אויפגאבע. ווי די לעזער וועלען בעמערקען אין א גרעסערען בעריכט אין אונזער היי- טיגער צייטונג, ווערט פראיעקטירט אויפאבויען א נייע איינשטאקלע- גע- ביידע פאר דער האנדווערקער-שולע. וואס פארע אונזערע עמיצער זאל נישט האבען, מוז ער אפער מדה זיין, אז א האנדווערקער-שולע איז די איינציגע אינסטיטוציע, וואס איז גע- ליק אין דער איינציגער צייט פאר'ן יונגען דור, א האנדווערקער-שולע איז יעצט וויכטיגער פון א גימנאזיום, פון אג'אזווערזיטעט, ווייל אויב מען ע- דיגט שוין אפילו א הויך-שולע, טאג וואס טהוט מען שפעטער ווען מען

אט קומט איינער, למשל, מיט א ביטע, אז מען האט איהם אויסגעהאקט אויפ'ן און אויפ'ן שויערען און ה'ז' ווי ער איז אג'ארימאן און קאן זיך נישט דערלויבען צו בעזאהלען פאר אריינמאכען די שויערען, לכן, בעט ער, מען זאל איהם העלפען וכו'. דער קאמיטעט נעמט און בעטראכט זיין פקשה און צאהלט איהם אויס. אין א צייט ארום - דער זעלבער איז ווידער דא. און מיט א גרויסע פערזענלעכע פיעגט ער, פארוואס מען גיט איהם נישט די מעגליכקייט אריינצומאכען די שויערען, אויב דער קאמיטעט וויל, אירבה, זאל ער דעלעגירען א ספע- יאלען שליח, וועט ער זיך איבערציי- גען, אז די שויערען זענען נאך נישט אריינגעשטעלט. דערהערנדיג אזעלכע ווערטער, וויל דער קאמיטעט שוין טאקי שיקען א שליח מיוחד, נאך פאלד דערמאנט זיך איינער פון קאמיטעט, אז דער זעלבער האט שוין בעקומען געלד. כרי אריינצומאכען די שויערען. יעדער, דערהערנדיג, אז מען האט איהם געפאקט ביי דער מעשה, איז ענטלאפען. ווי עס זאל אפער נישט זיין, האט דער זעלבער געוואלט כא- פען נאכאמאל שבת אויבס.

טשעכא-סלאווער דעלעגאטען אויף די קאנגרעסען.

ווי פארוואס האט נאכדעם, ווי ס'האט זיך געענדיגט דער ציוניסטי- שער קאנגרעס אין ציריך, זיך אגנע- הויבען דער קאנגרעס פון דער "אגודה" אונטער'ן נאמען כנסיה גדולה. אויף די ביידע קאנגרעסען זענען פערטרע- טען עטליכע טשעכא-סלאווער דעלעגא- טען.

וואס געהערט, וואס געוועהן

מען לערנט אונז געהן אין גלייכע וועגען...

זאל מען זיך נישט גענאדען - אוודאי געהן מענשען די היינטיגע צייטען אין קרומע וועגען... ווי לאנג איז אפער דער שיעור? אז קיין ווער- טער העלפען נישט, אז קיין פארשריפ- טען פועל'ן נישט, מוז מען אפזארגען דערצו שטרענגערע מיטלען.

פאליציי שטעהט אויף די רונגעס פון די גאסען און מאכט אויפמאכען קא- דורכגעהער, זיי זאלען געהן גלייך און נישט קום. אין אנהויב האבען זיי נאך מתנה געווען מיט'ן גוטען שפ- טער אפער וועט דאס געהן קום אי- בער די גאסען קאסטען מסתמא א זאכעס.

וואס שייך צו זאגען: ווען מען זאל דארפן בעזארגען די אלע, וועלכע געהן אין קרומע וועגען, וואלט מען נישט בעזונדען איינצומאכען דאס בעלד. ווען מען זאל בלויז וועלען בע- זארגען די ענדעקעס פאר זייער קיומען גאנג, וואלט דאך געווען אז- רות געלד. און פארוואס בלויז די ע- דעקעס? אויך אנדערע קאכעלעפער, סיי יודישע, סיי נישט-יודישע, וועלכע גע- הערען צו פערשידענע פארשיידען און ריכטונגען, האלטען אין איין געהן קיום און עס וואלט צייט געווען, אז מען זאל זי דערפאר אויך בעשטרא- פען.

ליידער אפער האלט עס נאך נישט דע-פיי, זיי, אט די דאזיגע אויסגע- קומען זיך עטליכע מאל.

נאך די געשעהענישען אין טשעכ- סלאוואקא, ווי פארוואס, געשאפען געווארען א הילפט קאמיטעט, וועלכער ערשטלעך שטיצט די אריינע- טויזענען אויך פערטיילט געווארען גע- וויסע סומען פערשידענע ווירטשאפט- גלידער.

ביי יודען אפער, ווען מען הערט, אז מען טיילט שבת אויבס, וויל יעדער בעקומען דערפון א חלק. ווענדען זיך טאקי צום הילפט-קאמיטעט יחידים און גרופען נאך שבת-אויבס, און דאס נישט איינמאל, פערהאטען אזעלכע, וועלכע ווענדען זיך עטליכע מאל.

אין דער קינדרער-מלוכה

אויף די האלב-און גאנץ-קאלאניעס פון "טאז"

3.

איידער איך וועל איבערגעבען דעם פערזענליכע שטיקל פון די האלב-און גאנץ-קאלאניעס פון "טאז" אין די שטעטלעך ארום שטעטטאכאווער, וויל איך נאך פריהער מאכען איינע בע-מערקונגען און גלייכצייטיג זיך טיילען מיט עטליכע אינטערעסאנטע איינדרוקען. מחיה-מתים געווען א בית-הקברות די קליינע שטעטלעך ארום שטעט-טאכאווער, ווי למשל, קרשעפיק, טרוס-קאלאס, קאלבאק, אמסטוב א. אנד., זענען לעצטענס געווארען עהנליך צו א בית-הקברות. א טויט שטיקליקס הערשט דאָרט נישט בלויז אין די אַלענדרען. די יודען האבען מורא זיך צו בעווייזען אין גאס, נאָר אפילו אין מיטען העלפן טאג וועט מען זעל-טען א יודען-צי וואס זיך ווארפען אין די אויגען? די יודען פון די דאָזיגע שטעט-טלעך האבען זיך שוין אזוי צוגע-וואוינט צו דער קברות-שטיקליקס, אז זיי אליין זענען אויך געווארען האלב-מתים. און נישט בלויז דער עלטערער דור, נאָר אויך די יוגענד, וואס איז געבליבען אין די דאָזיגע קליינע שטעטלעך וועגערטירט און האט נישט וואס צו טהון. ווען דער "טאז" איז געקומען און דערצעהלט וועגען די האלב-און גאנץ-קאלאניעס, וואס ער אָרדענט איין אין די שטעטלעך, האבען עצמות היבשות האבען אויסגעלעבט. עס זענען באַרד געגרינדעט געווארען קאמיטעטען, אין וועלכע די יוגענד האט אויך גענומען אַנגאַקטיווען אג-טייל. מען האט זיך אָנגעהויבען פא-רען, צוזאמענברענגען מעבעל, שאַפּען א לאַקאַל. און דאס שטעטל האט אויסגעלעבט. מען האט מחיה געווען א בית הקברות...

דער דייטשער אָקאפאציע און אין די ערשטע יאהרען פון דער פּוילישער אונגעהענגיקייט. אין דעם דייטשען טייל פון פוילען זענען קיין שום גענעראלע פאר-יודען ביים אָנקומען אין (דייטשע) שול נישט געווען און די יודען פלעגן עס גערן אויסנעמען. דאס אלץ האבען מיר ארויסגענומען פון אויבערדערמאנטען ארטיקלע אין "ספראווי נאראדאָוואַשאַציע". אין צווייטען טייל פון אַרטיקלע וואס איז געווארען דעם נאָך-מלחמה-פּעריאָד ברענגט ש. כמילעוועטקי ציפערען אויך וועגען די שולען מיט דער יודישער לערנשפּאַך, נאָר וועגען דעם אין א צווייטען נומער.

און זיך קליידען נישט אַנדערש, ווי די אַרומיגע קריסטען. צום סוף פון דער צווייטער העלפּט פון 19-טען יאהרהונדערט האבען זיך אָנגעהויבען בעווייזען, נעמענדיק צו ציי-ויליידען די יודען. אין יאהר 1844 איז אַריין אין קראָפּט א געזעץ, לויט וועלכען א קאנדידאַט אָדער קאנדידאַט-טעלען א בעשעפטיגונג פון א געזע-דינטער שול, אָדער עקזאמינירען זיך און בעזיצען א געוויסען פערמאנען. אָהן דעם האבען געמענט חתונה-הא-בען עלטערע פון 30 יאהר, אויב זיי וועלען אויסטווען די קאַפּאַטע, אַרבע-רען די באַרר און פאָות, פאר חתונה האבען ביים רב (נישט ציוויל) האט דאס געזעץ פאַראויסגעזעהן געלד-שטראַף.

די פערשטאָרונג פון דער רעאַקציע נאכ'ן יאהר 1848 און דער געשלאָסע-נער קאָנקרעטע מיט'ן פּויליסט (אין יאהר 1855) בייטען די לאַגע ראַדיקאַל. אויב פריהער האט די גאַליציאַנער מאַכט מיט אלע מיטלען געוואלט אַריי-ציהען די יודען אין די שולען, הויבט מען איצט אָן צו מאַכען יודען שווע-ריגקייטען ביים אָנקומען אין די שול-לען (דאס רוב גימנאזיעס האבען גע-קרינען קאָנטינענטאַלע גייסטליכע פאר די רעקטאָרען). די שטרעבונג צו בילדונג ביים יוד וואָקסט אבער כסדר אין גא-ליציע און ס'מערט זיך די צאָהל יודי-שע שולען (אין א פּערמער שפּראַך). די ווייטערדיגע ציפערען בעווייזען עס בולט: אין יאהר 1830 איז אין אלע פּאָלעס-שולען אין גאַליציע געווען 408 יודישע קינדער, אין יאהר 1900 110,269. אין יאהר 1867 איז אין די מיטעל-שולען אין גאַליציע געווען 556 יודישע שילער, אין יאהר 11-1910 660 (20,5) פּראָצ. פון דער אל-געמיינער צאָהל. אין יאהר 1867 הא-בען אלע עסטרייכישע אוניווערזיטעטען צוזאמען גענומען געזעהלט 769 יודען, אין יאהר 1904 — בלויז די צוויי גא-ליציענער אוניווערזיטעטען 904 יודען. חוץ די לעסטערענס פון די טעכנעקומ-פון רוסישען טייל פון פוילען זענען קיין גענויע ציפערען נישטאָ. בעקאַנט איז אָבער, אַז דא האבען זיך דאס רוב יודישע קינדער (יונגלעך) געלערנט אין חדרים און תלמוד-תורות. נאָר אין די גרעסערע שטעט זענען געווען חדרים, וואו מ'האט אויך געלערנט רוי-טיש (אָדער פּויליש) און אַרטימטיק אין די רוסישע גימנאזיעס און היכש-לען האט פאר דער וועלט-מלחמה פער-מליכטעט א פּראָצענט נאָרעם פאר יו-דישע קינדער, פריוואטע יודישע גי-מנאזיעס זענען פאר דער מלחמה אין ווארשא (און בכלל אין קאָנגרעס פּו-לען) געווען ווייניג. פּנסטוויקעלט האבען זיי זיך שטאַרק אין דער צייט פון

שטעטלעך אין די מורא-דינסטע בע-דינגונגען, אָהן השגחה פון די עלטערע און במילא זענען פערשידענע קראַנק-הייטען אָנפאַסט ערשיינענ. איך האָב נישט אינטער דער האַנד די גענויע סטאַטיסטיק, וויפילע קינדער עס געפינען זיך אונטער דער מעדי-צינישער השגחה פון "טאז", נאָר איך וויל, אז די צאָהל קראַנקע קינדער איז געווען נאָר א גרויסע. עס זענען געווען א סך קראַנקע אויף גרוזשליצ, יאנליצ, פאָווס, ענגלישע קרענק אזו. דער "טאז" האט ערקלערט די דא-זיגע קראַנקהייטען אַרואַנברחמנות-די-גען קאַמף, האט אָנגעזשירט א שטאַב מיט דאָקטוירים מיט'ן ד"ר עליאש ווינער בראש, וועלכע האבען אָנגע-וואַנדען אלע מיטלען די דאָזיגע קראַנקהייטען צו פערזאָנען פון די אויסגעשטערטע גופים פון די יודישע קינדערלעך. איבערהויפט האט זעהר ענצוגליש געארבייט אויף דעם נעביעט דער ד"ר ווינער. מיר איז אויסגע-קומען זעהר אָפט צו אָפּטרווירען די ארבייט פון ד"ר ווינער, וועלכער האט מיט פולער איבערגעבענע הייט ערפולט זיין הומאַניטאַרען חוב. קומענדיג אין שטעטלעך איז די ערשטע פּראָגע גע-ווען, וויפילע חולאים זענען פעהאן און באַלד האבען זיך בעוויזען די מאַמעס מיט די קינדער און ד"ר ווינ-נער מיט די פערשטאַרבעט ארבעל אר-בייט שוין. אויב מען האט געדאַרפט, איז ער אַוועק צו יענעם אין שטוב און דאָרט בעהאַנדעלט דאס קראַנקע קינד. ס'האבען אפילו געטראָפּען פא-לען, ווען ד"ר ווינער האט אויך בעהאַנדעלט עלטערע מענטשען, וועלכע זענען אַרים און האבען נישט געהאט אויף קיין דאָקטאָר און פיעל מאָל הא-בען מיר צוליב דעם פערשטעטיגט מיט'ן פאהרען אין א צווייטע שטעטלעך. דער "טאז" האט אויך געגעבען און גיט אין די ראַהמען פון דער מעג-ליכקייט און טיילמאל אפילו איבער דער מעגליכקייט אויף מעדיקאַמענטען. מיט איין וואָרט-דער "טאז" רא-טעוועט אָב א סך יודישע לעבעס א דאָנק אָט דער ערשטליכער מעדיציני-שער הילף.

זיי האבען צוגענומען קינדער

די עטליכע הונדערט קינדער אויף משך פון די פאָר וואָכען אויף דער וואַג. פעהאַנגען זאָגער קינדער, וועל-כע האבען צוגענומען ביז 6 קילא. דאס איז דער בעסטער בעווייז, ווי נויטיג עס זענען געווען פאר די קי-דער די האלב-און גאנץ-קאלאניעס. די גיפּט-מישער האבען געבליגען די קעפּ

און נאָך א פּאָזיטיווע ערשייננג קאָן מען פערצייכענען אויפ'ן חשבון

דער פּוילע-יוצא פון די קאלאניעס כ'ווייס נישט צו דער "טאז" בעת ער האט איינגעאָרדענט די האַלב-און גאנץ-קאלאניעס, האט געטראַכט ווע-גען דער בעדייטונג און פּוילע-יוצא פון די קאלאניעס פאר די קינדער-כ'מין וועגען דעם גייסטיגען און גע-זעלשאַפטיכען כאַראַקטער, וואס אזא קאלאניע האט פאר די יודישע קינדער. פון די קליינע שטעטלעך. מעגליך, אז דער "טאז" האט מיט'ן איינגאָרדנען די קאלאניעס אין זינען געהאט נישט מעהר ווי א הומאַניטאַרען ציעל-צו-געבען אין משך פון א חורש צייט די אויסגעוועהרטע קינדער גוט באַצו-עסען. פאַקטיש אָבער האבען די קא-לאניעס א קאלאָסאַלע בעדייטונג פאר די קליינעשטעליגע האַלב-וויילער קינדער. שטעלט אייך פאַר, מען נעמט אַרי-מע קינדער פון צאָע אַמסטוב, קלא-בוצק, וועלכע האבען בעקומען זייער ערציהונג ביי עלטערען, וואס זענען א גאנצע וואָך פעהאַרעוועט פערשטאָרעט, געפּינענדיג זיך פון וונטאג ביז פרייטאג אין דאָך, איי-גאנצעלענדיג פערשידענע סחורות, און די גאנצע גייסטיגע שפייז בעקומט אזא קינד פון דעם קליינשטעטלעך-גען מלמד, וועלכער ווייסט אליין נישט, ווי אזוי צו ערציהען קינדער, נעמט מען אָט דאס ווילדע בראַז און מען וויל איהם לערנען זיך צו פעהאַלעטען אריינ, היגעניש, קולטורעל, לעבען פאר קאָנסטיווער געזעלשאַפּט, מען גיט דעם קינד פולע פרייהייט און גלייכצייטיג מוז ער זיין דיסציפלינירט. נא, ארבה, פּרובירט איהר צו בעוויי-זען אין אזא קורצער צייט אזא קונסט-שטיק. און אויב דאס איז די לעהרער, וועלכע דער "טאז" האט דעלעגירט אין די קליינע שטעטלעך, דאָך טייל-ווייז געלונגען, האבען זיי פאַקטיש בעוויזען אָנפאַכע-מאַכענדיק ערשייננג. ווען איין וועל שפּעטער אַנבעבען דעם בעריכט פון דעם סיום-הקאָלאָניעס און דערצעהלען וועגען די אויפטר-טען פון די קינדער, וועט איהר זיך אליין איבערצייגען וועגען דער גרא-נא-זייערער בעדייטונג פון די דאָזיגע קא-לאניעס פאר דער פסיכיק און געזעל-שאַפטיכע ערציהונג, וואס עס האבען אין משך פון די 4 וואָכען בעקומען די קינדער.

מעדיצינישע הילף

א בעזונדער קאָפּיעלע דאָך פער-נעמען דאס ערשטליכע מעדיצינישע הילף פאר די אַרימע יודישע קינדער אין די אויבערדערמאנטע שטעטלעך. די יודישע קינדער לעבען אין די

פון די קאלאניעס. די אנטיסעמיטען פון די שטעטלעך האבען אין אַנפליק פון די איינגעאָרדענטע קאלאניעס אַראָנגעבויגען די קעפּ און בעקומען פאר די יודען דרך-אָרץ. אין טרוסקאָלאַס, למשל, האט מען אונטערגעהערט פלאַנענדיק געשפּרעך: — וועסטו-רוסס וואָס איין ענ-דעק צום צווייטען-אונג האט גע-געהייסען שויעפן האַקען און שלאגען יודען, מיר האבען געפאַלגט, און וואס האבען מיר נעהאט דערפאַר? אַפּאַר חרשים תפסה און געברענטע צרות פון דער פאליציי. איצט קאָן אונז קיינער נישט, אונזערע פאַרשטעהער ווילען זיך אפילו נישט בעקענען, אז דאס האבען זיי אונז געשיקט יודען שלעכטס צו טהון; אינדערזעלער צייט אָרדנען יודען איין קאלאניעס פאַר זייערע אַרימע קינדער און עסען ברויט צו דער זעט. און ווער זאָגט פאַר אונזערע קינדער? וואָלט דען נישט גלייכער געווען, אז מיר וואָלטען געלעבט מיט די יודען בשלום?

און פאַקטיש האָט די קאלאניע אין טרוסקאָלאַס, אין מיידזשע און אין אנדערע קומות ארויסגעווען דרך ארץ צו די יודען מצד די קריסטען, זעהנדיק, אז עס איז נישט אזוי לייכט צו פערניכטען דעם יודישען ישוב. דאס האט אויך א געוואָלדיגע בעדייטונג פאר די אָנגעשטערענטע בעציהונגען, וועלכע הערשען היינט אין די קליינע שטעטלעך.

צוויי טרעהרען...

כ'בין גראד געווען אין בלאַכאווע, ווען די ערשטע פאַרטיע "קאלאניסטען" האבען זיך געזענעט און אַהיימגע-פאהרען און די צווייטע פאַרטיע איז אָט וואס נאָר געהאַט אָנגעקומען אויף דער קאלאניע. און עס זענען געפאַלען צוויי טרעהרען: עס האבען געוויינט אויך געוויינט די אָנקומענדיק קינדער. נאָר די ערשטע האבען געוויינט פאַר צער, פאַר וועהטאג, וואס מען טרייבט זיי ארויס פון קינדער-גן-עלד, אין וועל-כען זיי האבען פערבראַכט גאנצע דריי וואָכען, וואו זיי זענען געווען פריי ווי די פּוילענען אין וואָלד, בעקומען צו עסען צו דער זעט, זיך געשפּיעלען און געווינען, און די צווייטע ווידער, די ערשט-אָנגעקומענע, האבען גע-וויינט פאַר פרייד, וואס זיי האבען זוכה געווען צו זיין פון די גליקליכע אויך צו געניסען פון דער קאלאניע; אַנשטאָט אַז פעהרענגען אין זייערע שמציגע היימען, נישט האָבענדיק קיין שטיקעל ברויט צו דער זעט, וועלען זיי לכל הפחות כאַטש דריי וואָכען זיין פערזאָרגט מיט פרנסה און גוטע, פרישע לופט.

עס זענען געפאַלען צוויי טרעהרען... ש. פראַנק.

בען געקוקט אויף דעם פאַסקורטווא, געדיקט איז זיך און געשווינען... אזוי האט דער פלאקאט געהאַנגען אַ לענגערע צייט און דער שומר איז געגאנגען אויף דער וואַך, אַז מען זאָל איהם נישט אַראָברייסען. ענדליך האט זיך געפונען א דרייטער יוד, וועלכער איז אוועק פאַר אַ פאליציאַנט און דער לעצטער, בעקענענדיג זיך מיט דעם ענין, האט געגעבען די פּרובירנדיש דאס מיאוסקייט אַראָבצורייסען. דער קריסטליכער ארבייטער אָבער האט זיך געוואָרען מיט גרויס כעס געגען דער פערזאָרונג פון פאליציי און אויפ-מערקזאם געמאכט דעם פאליציאַנט, אז ער קען נישט די פּוילישע קאָנסטי-טוציע, ווארום אין ענדעקישען קלוב האט מען איהם בפירוש ערקלערט, אַז אויב מען הענגט אויף א פלאקאט, מען פאַל איהם נאָר לעזען אָבער אין קיין מעל טאָר מען איהם נישט אַראָב-רייסען...

דער מוסר-השכל איז: אויב מען קאן זיך דערלויבען אויפצוהענגען פּראָווא-קאטאָרישע פלאַקאַטען אויף די מויערען פון שטאָט, פלאקאַטען, וועלכע הע-צען איין טייל בעפּעלעכערונג אויף דער אנדערער, אויב מען דערלויבט אַריינצוגעבען צייטונגען, וועלכע דער-נידיגען דעם כבוד און דעם נאָמען מענטש און די גערעכטיגקייט שווייגט, סאָ פּראָוואָס זאָל זיך נישט אויסאַרביי-טען אין דער פסיכיק פון אזא ארביי-טער, אז ער מעג אויפהענגען א ציי-טונג, וועלכע מען מעג נאָר לעזען, אָבער נישט אַראָברייסען...

לויטן

אין א יודישער דרוקעריי האט גע-אַרבייט א קריסטליכער מייסטער, איז עפּיס אויסגעבראַכען א שטיקעל סכסוך און מען איז אוועק צום אַרבייטס-אינספּעקטאָר, וועלכער האט געפּסקנט, אַז דער בעל-הבית האט דאס רעכט אָפּצוואַנגען דעם ארבייטער אָהן ענט-שעדיגונג. אויסהערענדיג דעם פסק-דין, האט דער ארבייטער בעשלאסען נקמה צו נעמען אין דעם יודישען אונטער-נעמער און אזא געלעגענהייט איז איהם טאקי אונטערגעקומען.

עס איז געווען דער 15-טער אוי-גוסט, דער געדענק-טאָג פון דעם, נס-ביי דער ווייסעל, וואס איז פערוואנ-דעלט געווארען אין א נאציאָנאַלען יום טוב, און די ענדעקעס מכל המינים האבען דאס אויסגענוצט אַלס א שוואר-צע העצע געגען יודען. האט זיך דער קריסטליכער ארבייטער מקדים געווען און באַלד אינדערפריה אויפגעהאַנגען אויף דער טהיר פון דער אויבענדער-מאנטער דרוקעריי א צייטונג אין וועל-כער עס איז אָנגעדרוקט העסליכע אַנ-טי-יודישע שקרים און מיט רויטער בליי צוגעשריבען, אז ער בעט זעהר, אַז אלע דורכגעהענדע זאָלען עס לע-זען. דערביי האט ער זיך געשטעלט אויף דער וואַך, אז עס זאל חלילה קיינער נישט אַראָברייסען די דאָזיגע צייטונג. ווען עטליכע יודען האבען זי געוואלט בעזייטיגען, האט דער ארביי-טער געמאַכט קולות, אז מען זאל עס נישט טהון, ווייל לויט'ן געזעץ מעג מען עס נאָר לעזען אָבער חלילה נישט אַראָברייסען. די יודען, אָנגעשטאַקעט, און מורא-האבענדיג, אַז עס זאלען נישט ארויסקומען קיין אונרוהען, הא-

דער פּריל. סאַבינאַ. "סאַבינאַ" דאס איז דער נאמען פון א ראַמאַן, וועלכער געהט ארויס אין העפּטען, צו 5 גראַטען א העפט, און ווען ס'קומט אַן א נייער העפט ווערען די צייטונגס-פערקויפער בעלאגערט פון הונדערטער נייגעריגע, וועלכע כאפּען אויס די "סאַבינאַ". עס דערמאנט זיך אמאָל אזא ענלי-כע געשיכטע מיט אזא אַטעם-פערקא-פּענדער ראַמאַן א. נ. "די בעטלי-גרע-פין" וואס האט אין זיינער צייט גע-האט א קאלאסאַלען ערפאלג. איז דאס דאך אבער געווען מיט עטליכע דריי-סיג יאהר צוריק, ווען קיין ראַמאַנען אין צייטונגען האבען זיך נאך נישט געדיקט; אבער היינט זאל אזא ראַמאַן האבען אזא ערפאלג, איז ווירקליך אַ חידוש. פנים, די מענטשן האבען גאָרנישט געלערנט, זיי זענען געבליבען אוועלכע נאָיאַווע קינדער ווי געווען. און דאס נישט בלויז ווייבער און מיידלעך, נאָר אויך דערוואַקסענע מענער און אַזעלכע, וועלכע האבען פרעטענטיסע צו ליטע-ראַטור, זענען פערכאַפּט געוואָרען פון "סאַבינען". כ'ווייס, און אפשר איז עס א הצלחה, א סך ראַמאַנען ווערען אָנגעשריבען און קיינער האט נישט אַזוי נושא חן געווען ביים פאָלק ווי "סאַבינע". אַז וואו דא געהט און וואו דא שטעהט הערסטו נישט מעהר, ווי סאַבינאַ און סאַבינאַ...

אַראָברייסען טאָר מען נישט...

ווי ווייט דאס הפקירות דערגרייכט קאן דינען פאַלענדער כאַראַקטעריסטי-שער פאַקט:

געדיקט זיין פערוואנדערונג, וואס דער יוד האט אזא חופצה אָנצונעמען ביי א קריסט ארבייט. ס'פערשטעהט זיך — דערצעהלט וויי-טער דער יודישער בעל מלאכה — אז די ארבייט האב איך שוין נישט אָנגע-נומען, וואס ס'האט מיך פערדראָסען איז אבער דאָס, וואס צומאָרגענס איז צו מיר געקומען דער אייגענטימער, וועלכער האט מיר געהאט אָנפערטרויט די אַרבייט און געפאָדערט צוריק די 20 זלאטעס האנדגעלד. ווען איך האָב איהם אויפּמערקזאָם געמאכט, אַז איך דאָרף האָבען צו איהם אַ פרעטענטיס פאר'ן צורויבען אויף פיעל צייט, דאָן די הוצאות, וואס כ'האב געמאַכט אין דאָרף אריין א. א. וו., האט עס גאָר-נישט געהאַלפּען, יענער האט גאר גע-האַט צו מיר אַ טענה, הלמאי איך האב ביי איהם באַלד אָנגענומען די אַר-בייט...

אַט אַזוי — פערענדיגט זיין דער-צעהלונג דער יודישער בעל מלאכה — זעהען מיר היינט אויס, מיר קאנען בשום אופן נישט בעקומען קיין אַרבייט ביי קיין קריסטליכען הויז-אייגענטימער און אויך יודישע בעלי בתים שטיצען נישט אונטער קיין יודישע בעלי-מלאכות.

"סאַבינאַ"...

וואס פאר א בעדייטונג האבען די ידיעות פון שפאַניע, וועמען פעראַני-טערעסירען די מלחמה אַלאַרמען פון יאפּאַן און כינע, ווער קוקט זיך אום אויף די מערדערייען אין רוסלאַנד און יודען-פערפאַלונגען אין דייטשלאַנד, אַלץ און אלע זענען פּעראינטערסירט צו וויסען, וואס עס הערט זיך מיט

ענדיגט אָבער א האַנדווערק-שולע, האט מען תורה ומלאכה. א געבילדע-טער האנדווערקער וועט שטענדיג הא-בען ארבייט. דעריבער טאקי דאָרף די אינציאטיוו אויפצובויען א נייע גע-ביידע פאר דער האַנדווערקער-שולע געפונען די ווארימסטע אונטערשיצונג מצד דער גאנצער יודישער געזעל-שאפט.

דעם האַנדעל רייסט מען אונז ארויס פון דער האַנד, צו קיין נייע פרנסה-צווייגען לאזט מען אונז נישט, ביי דער מלאכה מאכט מען אונז שוועריג-קייטען, דאָרף מען שאפּען אזא מעג-ליכקייט, אז די מלאכה זאל ווערען איינגעוואַרצעלט אין אונזער לעבען און דערצו איז טאקי נויטיג אַט די נייע מאָדערנע האַנדווערקער-שולע.

עס איז אַ הייליגע, א וויכטיגע אויפ-גאבע.

ווי דען אַנדערש...?

דערצעהלט מיר דער יודישער בעל-כער ש. כ-ש פאַלענדערעס:

יענע וואָך איז צו איהם אריינגעק-מען א קריסט פון אַ דאָרף הינטער פּויליש קאמעניץ און זיך משווה געווען מיט איהם וועגען דעקען אַ דאָך, דער-ביי האט ער איהם געגעבען 20 זל. האַנדגעלד און געהייסען איהם קומען אין דאָרף אַריין אָנקוקען דעם דאך. שפּעטער אָבער, ווען דערזעלבער יו-דישער בעל מלאכה איז צוזאמען מיט זיין נישט יודישען געהילף געקומען אין דאָרף אַריין, האט ער שוין דאָרט געטראָפּען אַ קריסטליכען בלאַקזש, וועלכער האט שוין געהאַט אָנגענומען די אַרבייט ביי דעם אייגענטימערס אַ ברודער, און דערביי האט ער אויסגע-

צו די תנאים פון אונזער קויפן פליגעלע שילדהויז
מיט ח' ישראל גרונדמאן
אונזער הארציגסטען מזל-טוב און די עלטערן פילע נחת חיינשען
צבי שילדהויז און ישראל אבינדור שילדהויז

כל הקורם זוכה:
שוהל, אהל יעקב
1-טע אלצע 4
זענען דא צו פערדינגען פלעצער פאר פרויען און מענער צו
דאווענען די ימים-נוראים און א גאנץ יאהר.
רעסלעקטאטען קענען זיך ווערען פון זונטאג, דעם 15-טען סעפטעמבער און ווייטער
פון 4 ביז 5-30 נאכמיטאג אין אונזער שוהל.
די פערזאנלעכע.

לשמוע אל הרנה ואל התפילה.
דערמיט זענען מיר מודיע, אז ווי אלע יאהר, ווערען אויך היינאהר פערקויפט
פלעצער פאר פרויען צום דאווענען
אין די ימים-נוראים ווי אויך די גאנצע ימים-טובים און סליחות
אין לאקאל פון ביהמ"ד **ר' בית יעקב** קאסערדאלא 10
וואו עס וועלען דאווענען בעריהמטע בעלי-תפילות.
די פרויען, וואס ווילען דערהאלטען זייערע פאריעהריגע פלעצער ווערען גע-
בעטען זיך מקדים צו זיין, כדי זייערע פלעצער זאלען נישט פערקויפט ווערען.
פ. ס. יעדען טאג פון 4-10 אונדזערע אומגעפער 10-15 יארגען פון וועד אין לאקאל פון ביהמ"ד
וועלכער פערקויפט פלעצער, וואס זענען גילטיג א גאנץ יאהר.

לשמוע אל הרנה ואל התפילה.
ביהמ"ד ישיבת "כתר תורה" קאסערדאלא 10
לינקע אפיציעלע, פארטער, מאכען בעקאנט, אז עס זענען פארהאן צו פערדינגען
פלעצער פאר פרויען צו דאווענען
אין די ימים-נוראים, ווי אויך די גאנצע ימים-טובים.
ס'וועלען דאווענען ערשטקלאסיגע בעלי-תפילות אין די גרויסע
בעקוועהמע זאלען.
דינגען פלעצער קען מען יעדען טאג, אנהויבענדיג פון זונטאג 9-5 טאג פון 9-5.

7 KL. SZKOŁA POWSZECHNA
z prawami państwowymi
Mag. T. WAJNBERŻANKI, I-a Aleja № 8.
די שול-קאנצעלאריע נעמט אן איינשרייבונגען פון נייע שילער אין אלע קלאס-
סען יעדען טאג פון 8 ביז 12 פארמיטאג.
די שול-ליסטע בעט ווי אפמיינעטע צו פערשטיינען די קינדער, און צו קאנען מיהרען דעם שול-
פארגאט פון 1 וועטענען אן, ווי בעוואוסט איז דאס די אינאונאיינציגע רעליגיעזע מוסטער-שולע
מיט אלע רעגירונגס-רעכט אויפ'ן היגען פלאץ.
אין דער שולע איז אויך פארהאן א נאכמיטאג-קורס פון העברעאיש, תנ"ך,
יידישע היסטאריע פאר שילער פון אנדערע שולען.

ZARZĄD i KIEROWNICTWO
Szkoły Zawodowej Doksztalującej Żeńskiej dla Terminatorek
Związku Rzem.-Żydów w Częstochwie
podaje do wiadomości, iż zapisy terminatorek na nowy rok szk.
1937—38 odbędą się w terminie od 22 sierpnia b. r. w kan-
celarii szkoły przy ul. Przemysłowej 10 codziennie od 17—19.
Przy zapisie należy przedłożyć: świadectwo szkoły powszech-
nej i metrykę urodzenia.

TANI MIESIĄC PRZERÓBEK!
Pierwszorzędna pracownia kuśnierska
przyjmuje wszelką robotę w zakresie kuśnierstwa
Pierwszorzędne solidne wykonanie. — Ceny bardzo przystępne
M. OBERMAN, Panny Marji 1.

Włodzimierzów k. Piotrkowa Pensjonat Praszkiara
Willa „Bohdanka”
będzie otwarty w nadchodzące święta.
Poleca piękne, słoneczne pokoje i wykwinutą kuchnię, ściśle
rytualną.
Informacje telef. 10-78.

Łączymy się w żalu z przyjaciółką naszą **Alą** i Jej Rodziną
z powodu zgonu Ich Ojca
b.p. **Arona Akermana**
Wyszynska, Imichówna i Languerówna.

סניף „בעלי מלאכה דתיים”
שב ש' תצא י"ד אלול 3 א זינער
נאכמיטאג קומט פאר די פארטענענע
פון דער דורך אונז פאקלעמירטער
אויפקלערונג און ווערברונגס-אקציע.
עס וועלען רעפערירען טאלאנטפולע
רעדנער א. ד. ס. די איצטיגע קאנגרעס-
נאכ'ן 20-טען ציוניסטישען קאנגרעס-
—און די אויפגאבען פון יידישען בעל-
מלאכה.
צוליב דער וויכטיגקייט פון יעצט-
ראט לעהענען מיר איין אלע יידישע
האנדווערקער.

לונגען וועלען פארקומען דעם 22 און
און 29-טען ד. ח.
ה' גאדל פרייטאג געווענעט זיך
מיט טשענסטאכאווער

נעכטען האט אונזער בן-עיר פון
תל-אביב ה' גאדל פרייטאג זיך גע-
זענעט מיט די רעדאקציע-מיטגלידער
פאר ויין אפמאכען קיין ארץ-ישראל.
דערביי האט ה' פרייטאג דערזעהלט
ווענען זיינע איינדרוקען אין פוילען
און ויין געבורטס-שטאדט טשענסטא-
כאו.

בעת איך האב זיך געזעהן אין
מעהר גערעדט מיט מיינע בעקאנטע
און אידען-חברים-דערזעהלט ה'
פרייטאג-אלץ מעהר פיינליכען איי-
רוק האט עס אויך מיר געמאכט, זע-
הענדיג אין וואס פאר א טרויעריגע
לאגע זיי געפונען זיך. ליידער אבער
איז מיר נישט מעגליך צוליב געוויסע
מאטיווען זיך ארויסצוגאנגען אויף ווא-
סערען אופן מען קען די דאזיגע נויט
ליידערען. איין פראיעקט וואלט איך
אבער יא געגעבען-זאגט ווייטער ה'
מ. בעזונדענדיג די פערשידענע אי-
סטיטוציעס בין איך געקומען צו דער
איבערצייגונג, אז ביי א געוויסער אנ-
שטענדונג וואלט מען דאך געקאנט
אויף ווייטעל נישט איז פערבעסערען
די לאגע פון די עגזיסטירענדע אי-
סטיטוציעס און דאס אויף פאלגענדען
אופן: אין טשענסטאכאווער דארף גע-
גרינדעט ווערען א קאמיוניטעט פון אלע
ריכטונגען און פון אלע אינסטיטוציעס,
וועלכע דארפן אויפמאכען די
טשענסטאכאווער לאנדסלייט פון דער
גארער וועלט, דאס זיי זאלען זיך
ארגאניזירען אין טשענסטאכאווער פער-
איינען און שטיצען זייערע ברידער
אין טשענסטאכאווער, וואס שייך ארץ-
ישראל איז אזא פערראין פארהאנען.
ס'מעהלט אבער דער שטענדיגער קא-
טאקס. די יידישע פרעסע אין טשענ-
טאכאווער דארף דעריבער דעם קא-
טאקס אנקניפען. דאס וואלט אויך
געקאנט צוהילפען זיך צו בעראטען
בעת'ן אויסוואנדערען ווי אויך ביים
איינפארדען זיך אין ארץ-ישראל אזו-
דאס זעלבס איז אויך שייך אנדערע
לענדער.

ווינשענדיג די טשענסטאכאווער יו-
דען א להתראות בקרוב בארץ-ישראל,
האט זיך דער ה' פרייטאג מיט אונז
געזענעט.
א יוגענדליכער גנב-פאר'ן געריכט
דאס שטאדטישע געריכט האט בע-
טראכט דעם פראצעס פון 14-יעהריגען
וואוינאלאז מאקערס, 17-יעהריגען גי-
נאצי גאלדשניטקי און 62-יעהריגע
הענדלע קאנטעס.
מאקערס איז אנגעקלאגט געווארען
דערפאר, וואס אין מערץ ה.י. האט ער
פון ווין מוסער'ס וואוינונג אויף שו-
ראץ צוגעגנב'עט צוויי בענקלעך, א-
איערבעט, א פאלטען, בלוזע א.א.וו.
גאלדשניטקי ווידער האט איהם צוגע-
האלטן ביים פערקויפן די געגנב'עטע
זאכען, וועלכע די אנגעקלאגטע קאנ-
טעק האט געקויפט.

דאס געריכט האט דעם יוגענדליכען
פערברעכער איבערגעגעבן אונזער
דער אויפזיכט פון ווין מוסער, גאל-
דשניטקי'ן פער'משפט אויף 6 חדשים
תפיסה און די פרוי קאנטעס פאר דער
אונפארזיכטיגער קניה - אויף 50 זל.
שטראף.

דער אונטערזינדער העט מראגען
די קאנסעקוענצען פאר'ן פארברעך
אין נאָוועמבער 1935. יא. אין דער
ווייטשאפט פון יאקוב קאמינסקי הי-
טער טשענסטאכאווער אויסגעבראכטן א
ריווער שרפה, וועלכע האט טראץ דער
ענערגישער רעטונגס אקציע זיך דאך
פערשריט און פערניכטעט 9 שכונות-
דינע בנינים.

די אויספארשונג האט פערטעגשטעלט,
אז די שרפה איז ענטשטאנען פון אונ-
טערזינדען און דאס איז געוועזען דוקא
קאמינסקי'ס מלאכה, וועלכער האט
אוי-ארום געוואלט אָנעמען די אס-
קראציע-פרעמיע.
קאמינסקי איז אנערקענט געווארען
פאר שולדיג און לויט די געריכטס-אר-
טיילען איז ער פער'משפט געווארען
אויף 5 יאהר תפיסה, וועלכע ער זיצט-
אָב אין ביאליסטאק.
איצט איז די אָסעקוראציע-געזעל-
שאפט ארויסגעטרעטען געגען קאמי-
סקי'ן, מאָנענדיג 8.586 זל., וואס די
געזעלשאפט האט אויסגעצאָהלט קאמי-
סקי'ס שכנים פאר'ן שאָדען פון דער
שרפה.

דער דאזיגער פראצעס וועט פארקוי-
מען אין קורצען אין דער ציוויל-אָבסטי-
לונג פון היגען קרייז-געריכט.
זעלבסטמאָרד פון א 19-יעהריג
מיידעל.
דינסטאג אַרום האלב 4 נאכמיטאג
האט די 19-יעהריגע גענוועפא וואָכעל
מיט'ן ציעל צו בענעהן זעלבסטמאָרד,
אויסגעטרינקען קארבאל - וויערע. די
סיבה פון זעלבסטמאָרד - א ליעבעס-
פערראט.

די אויספארשונג האט פערטעגשטעלט,
אז די שרפה איז ענטשטאנען פון אונ-
טערזינדען און דאס איז געוועזען דוקא
קאמינסקי'ס מלאכה, וועלכער האט
אוי-ארום געוואלט אָנעמען די אס-
קראציע-פרעמיע.
קאמינסקי איז אנערקענט געווארען
פאר שולדיג און לויט די געריכטס-אר-
טיילען איז ער פער'משפט געווארען
אויף 5 יאהר תפיסה, וועלכע ער זיצט-
אָב אין ביאליסטאק.
איצט איז די אָסעקוראציע-געזעל-
שאפט ארויסגעטרעטען געגען קאמי-
סקי'ן, מאָנענדיג 8.586 זל., וואס די
געזעלשאפט האט אויסגעצאָהלט קאמי-
סקי'ס שכנים פאר'ן שאָדען פון דער
שרפה.

דער דאזיגער פראצעס וועט פארקוי-
מען אין קורצען אין דער ציוויל-אָבסטי-
לונג פון היגען קרייז-געריכט.
זעלבסטמאָרד פון א 19-יעהריג
מיידעל.
דינסטאג אַרום האלב 4 נאכמיטאג
האט די 19-יעהריגע גענוועפא וואָכעל
מיט'ן ציעל צו בענעהן זעלבסטמאָרד,
אויסגעטרינקען קארבאל - וויערע. די
סיבה פון זעלבסטמאָרד - א ליעבעס-
פערראט.

א נייער בנין פאר רער היגער יידישער האנדווערקער-שולע

די היגע יידישע האנדווערקער-שולע,
וואס עקזיסטירט שוין אונ'ערך 40 יאהר
און וועלכע האט שוין ארויסגעגעבען א
גרויסע ארבעט קוואליטעט פאר-
מלאכות, פון וועלכע דער רוב פערנע-
מען זיך מיט זייערע פאכען אין לאַנד,
ווי אין אויסלאַנד, איז ביים היינטיגען
טאג, ווען די יודען ווערען ארויסגע-
שטויסען פון זייערע פערשידענע עק-
נאמישע פאזיציעס, הויפטזעכליך פון
האנדעל, איינע פון די וויכטיגסטע
צווייגען פאר דער צוקונפט פון דער
יידישער יוגענד. די דערמאנטע שולע
איז אין דער גאנצער קעלצער וואַ-
וואדזשען די איינציגע אויפ'ן דאזיגען
געביעט פאר יודען און דעריבער טרא-
גען איהרע אויפגאבען נישט נאָר א
לאַקאלע, נאָר אין א געוויסען וין אַ-
עלגעמיינעם קאָרקטער - וי האט נישט
בלויז שילער פון טשענסטאכאווער, נאָר
אויך פון וואַלעמביע און אנדערע
שכונות-דינע שטעט. ביים היינטיגען
טאג לערנען אין דער שולע 110 שילער,
דערוועגן זענען 85 טראַצענט אין דער
שולע-פאָרשטאָלונג און 15 פראַצענט
אין דער שילער-ריי.

נאָטירליך, אז ביי די יעצטיגע
אומשטענדען איז אזא צאָהל א נישט-
גע, דערצו נאך ווען מען נעמט אין
אָכט, אז ביי די פערשידענע צעכען-
געזעצן, וואס עקזיסטירען שוין און
וועלכע מען האט נאך בדעה איינצו-
מיהרען, ביי די פליצליי שוועריגקייטען
פאר טערמינאציע א.ד.גל. האט דאס
ענדיגען א ספעציעלע פאך-שולע א
גרויסע בעדייטונג פאר דעם נייעם דור
יידישע בעלי-מלאכות.

אין א געשפירען, וועלכען מיר הא-
בען די טעג געהאט מיט'ן ענערגישען
און טיכטיגען דירעקטאָר פון דער היגער
האנדווערקער-שולע אינוש, פושינסקער,
האבן מיר זיך דערוואוסט, דאס א
ספעציעלע געשאפנער היגער, קאמיוניטעט
צו אונטערשטיצען דאס פראַפעסיאָנעלע
שול-וועזען צווישען יודען'ן טרעט צו
אין דער נאָהנטסטער צייט אויסצובויען
אויפ'ן פראַנט-פלאַץ פון דער האנדווער-
קער-שולע, גארנאָרסקע 8, אנהיי-
שטאָקע געבויידע, וועלכע וועט דינען
צו פערברעכערן די שולע. אין נייעם
בנין זאלען איינגעריכטעט ווערען מא-
טאָרען פאר אונטערשטיצען אין אויפפאָר-
שטען א נאכט וועכטער נישטער אין די
געוועלכע-פאכען.

אלטמאָנ'ס שכנה, די פרוי קאמראַט,
האט שטענדיג ביים פענסטער געזעהן
צוויי פרויען געשטאטען, וועלכע הא-
בען זיך ארויסגעשלייכט פון קעלער
אויף דאמבראווסקי-גאס 6 און אריינגע-
גנב'עט פארוויכטיג אינ'ם געוועלכע.
ס'איז געווארען פערטעגשטעלט, אז
דיוועלבע נאכט האט אויף דאמבראווסקי
גאס געהאט דינסט דער וועכטער יאן
נאָווערסקי, ביי וועמען ס'ווענען בשעת
דער רעוויזיע געפונען געווארען אלט-
מאָנ'ס געגנב'עטע שפייז ארטיקלען. די
רעוויזיע ביים פאָרפאלק גזשיוואָטש
און ביי יאנינא וואָכעל האט אויך גע-
געבען בעלאסטענדע רעזולטאטען.

פראצעס פאר בענעכענען א יידיש געוועלכע בעת די אַנטי-יידישע ארויספערשונגען אין יוני

אויף דער בעשולדיגונגס-באנק פון
קרייז-געריכט זענען געזעסען די איי-
וואוינער פון דאמבראווסקי גאס 6, דאס
פאָרפאלק אנדזשיי און יוזעף גזשיוואָטש.
זייער סובעקאטאָרי יאנינא וואָכעל
און דער נאכט וועכטער יאן נאָווער-
סקי, וועלכע זענען געווארען אָנגע-
קלאָגט, אז אין דער נאכט פון 19-טען
אויפ'ן 20 יוני האבען זיי צוגעגנב'עט
קאָפּע און ציקאָריע, ווי אויך אנדערע
קלייניגקייטען אין דער ווערט פון 18
זלאָטעס פונ'ם שפייז געוועלכע פון אברהם
אלטמאָן אויף דאמבראווסקי 8.

דאס דאזיגע געוועלכע גרעניצט זיך
מיט דער פרוי-וואס וואוינונג פון אייגענ-
טימער, וועלכער האט צוליב די בלוט-
גע אַנטי-יידישע ארויספערשונגען דעם
19 יוני ה.י. פוילשענדיג פערלאזט די
וואוינונג און דאס געוועלכע און זיך
צוריקגעקערט ערשט שפעט נאך האל-
בער נאכט. אין א געוויסען מאָמענט
האט ער פונ'ם געוועלכע דערהערט א
פערדעכטיגען גערויש. פאָרוויכטיג האט
אלטמאָן געזעענט די טהיר און ביים
בלאָסען שוין פון דער גאסען-לאַמפ
האט ער דערווען דאס געשטאלט פון

דאס געריכט האט ארויסגעטראָגען
דעם ארטייל, לויט וועלכען גזשיוואָטש
איז געווארען פרייגעשפראַכען און די
אייבריגע אנגעקלאגטע זענען פער'משפט
געווארען צו 6 חדשים תפיסה. יאנינא
וואָכעל איז דאס אויסמיהרען דעם אר-
טייל געווארען אבגעלעגט.

זאמלונג אויף דער ים-פערטיידיגונג
די היינטיגע פיינערונגען פון דער
וואָך פון ים' זענען נישט פארנעקומען
אין טשענסטאכאווער אין דער געהעריגער
צייט צוליב די אַנטי-יידישע געשעע-
נישען, וואס ס'איז אויך געשלאָסען
געווארען די דאזיגע אקציע אדורכצו-
מיהרען אין הערבעסט.
איצט האט די פערוואלטונג פון דער
ים-ליגע רעזיגנירט פון איינפארדען
היי-יאהר די דאזיגע אימפרעזיע אין א
גרעסערען מאָשעסאָב און געשלאָסען
זיך צו בענינגענען מיט'ן איינפארדען
בלויז גאָסען-זאמלונגען און אין די
פערטעליכע לאַקאלען. די דאזיגע זא-
מלונג אויף דער ים-פערטיידיגונג
די היינטיגע פיינערונגען פון דער
וואָך פון ים' זענען נישט פארנעקומען
אין טשענסטאכאווער אין דער געהעריגער
צייט צוליב די אַנטי-יידישע געשעע-
נישען, וואס ס'איז אויך געשלאָסען
געווארען די דאזיגע אקציע אדורכצו-
מיהרען אין הערבעסט.
איצט האט די פערוואלטונג פון דער
ים-ליגע רעזיגנירט פון איינפארדען
היי-יאהר די דאזיגע אימפרעזיע אין א
גרעסערען מאָשעסאָב און געשלאָסען
זיך צו בענינגענען מיט'ן איינפארדען
בלויז גאָסען-זאמלונגען און אין די
פערטעליכע לאַקאלען. די דאזיגע זא-

ענדערונגען אין טשענסטאכאווער געריכטס-וועזען.

עס ווערט אונז מיטגעטיילט, אז דער
דעלעגירטער אין דער טשענסטאכאווער
אָבסטיגונג פונ'ם אויסערשטאדטישען
קרייז-געריכט אין פיעטראָווא ה' סע-
פאן פאָוועלסקי איז נאָמינירט געווארען
אלס שטאָדטישער ריכטער אין דאָמ-
בראווע.
גלייכצייטיג איז דער פערטערטער
פון פאָרפאלק און טשענסטאכאווער
דער געריכטס-אָסעקאָר ה' אלפרעד
שליטער נאָמינירט געווארען אלס שטאָד-
טישער ריכטער אין טשענסטאכאווער.

CZĘSTOCHOWSKA
FABRYKA MYDŁA
I. M. DZIUBASIS
ul. Fabryczna 1-3.
עגזיסטירט העכער 60 יאָהר.
אינזער זייך איז אלעמען בעוואוסט מיט
איהר גוטער קוואליטעט.
פרובירט נאָר איין מאל —
בענוצט אונזער זייך
און איהר בלייבט אונזער שטענדיגער קונה.
אונזער מארקע איז דאס „פישעל“.
עס ווערט געוואלט פערטערע און
וועלט און ראדאמסק.

זיידענע, וואלענע, פלייסיים
פלייסיים, סידורים, סידורים
מחזורים מיט פלייסישע איבערזעצונג, ספרים
העברעאישע שול-ביכער און
פראנט-געוועלד **ב. יאסעלעוויטש** 1.

לשמוע אל הרנה
ואל התפלה!

די גבאים פון דער חברה
„סומך נופלים“

מאכען בעקאנט, דאס היי יאהר ווערט געדאווענט
אין די ימים נוראים
מיט רי בעסטע בעלי-תפלות
אין זאל פון „מכבי“ קאנסערוואטאן 13
בילעטן פאר פרויען און מענער שוין צו בעקומען
פון 7-2 נאכט.
בעמערקונג: ערב ראש השנה וועלען די בילעטן
זיין צו בעקומען אין לאקאל פון „מכבי“ פון 10 פרייה.

SZKOŁA TAŃCÓW
baletm. Kosteckiego
w lokalu własnym
ul. Waszyngtona 6.
przyjmuje zapisy na kursy — lekcje pojedynczo
codziennie od 10 rano do 9 wiecz.
אכטונג: יעדען שבת פראקטישע רעקציע
פאר ווייזער געוועלשאפט.
אנהייב 8 און ערשטעלעכע טון.

FABRIKARIA, i PRALNIA CHEMICZNA
„KRYSZTAŁ“
ul. Berka Joselewicza 2.
צום פרייהעלטען
מיר נעמען אן צו וואשען קראגענס מיט לאנג - ווערענדע
שפינגל-גלאזן ווי אויך **כעמיש** צו רייניגען און צו פארבעסערן
אלעקטריש קליידער. גארניטען צו וואשען און צו שפאנען.
ספעציאליטעט: 1) פארבען לעדערנע קורטקעס
(2) דעטאשירען (ארויסנעמען) פלעקען און האשען.
אכטונג: פלעקען ווערען ארויסגענומען אויפ'ן ארט
אלץ צוביליגע פרייען.

ביליג! האלץ, וועלען און אומגעקעג ביליג!
די רוקעריי „פאספיעשנא“
פון מ. פיפער, פלאץ לעגיאנא 14
מאכט איבערשאפן ביליג

וואונש-קארטען מיט קאפערטען
פאר 1 זל.

קומט און איבערצייגט איין
פיינע אויספירונג!

לשמוע אל הרנה ואל התפלה!
אין בית-תפלה פון „לינת-הצוק“ אין וועלען איז שוין צו בעקומען
פלעקע צום דאווענען פאר פרויען און מענער אין די ימים נוראים.
בעקומען ליכטיג און לוסטיג. אויך ווער גוטע בעלי תפלות. פער-
זעט איין מיט איינטיקע-קארטען. צו בעקומען יעדען טאג אין
אמבולאטאריע פון „לינת הצוק“ פון 9 ביז 1 און פון 3 ביז 6.

בית תפלה „מזרחי“, וועלען.
פנים בית-תפלה „מזרחי“ איז איינגעארבעט בעקומען ליכטיג און
לוסטיג צו דאווענען אין די ימים נוראים פאר מענער און פרויען.
אויסצוגעקארטען צו בעקומען יעדען טאג אין קאנצערט-הויז פון
„בונה“ שולע פון 3 ביז 6.
בעמערקונג: פלעקע ווערען רעווערווירט נאָר פאר די וואס האבען
אויסגעקויפט קארטען. און קארטען ווערט נישט אריינגעלאזט.
אכטונג וועלען!
עס ווערט געוואלט א לערן-ינגעל
אין עלטער פון 13 ביז 15 יאהר צום שטענער-פאר-
ביי געברידע הערשליקאויטש, פריסטאדט.

Druk. B. Bocian, Aleja 6

Lekarz-Dentysta
Henryk Lejzerowicz
przeprowadził się
na ul. Aleja 32 m. 3
telef. 17-57.

Unieważnia się

zgubiony weksel na zł. 300.—
z wystawienia f-y „Mars“ w
Warszawie Pl. Żelaznej Bramy 6,
płatny 31 grudnia 1937 r.

Uczciwy znalazca zechce zwrócić
za wynagrodzeniem do M. Glik-
smana, Katedralna 13. Wszelkie
zastrzeżenia poczynione.

צו פערקויפען ביליג
א מענער-פלאץ אין דער שטאט-שאהל
פרקונדיגען ביי מ. פישלין, אלע 4.

צו פערדינגען
א פרויען-פלאץ און א מענער-פלאץ
אין דער שטאט-שאהל.

פרקונדיגען אין רעדאקציע, אלע 6.

פארבעריי און כעמישע
וועשעריי

BENETA
ב. יאסעלעוויטש 11

(געגעבאנען דעם געוועלד
פון דער קאפעלווארגע)

קראגענס ווערען געוואשען מיט דויער-
האפטען שפינגל-גלאזן.

ספעציאליטעט:

- 1) אויספרישען (פארבען) לעדערנע קורטקעס,
- 2) פארבען לייט מוסטערן,
- 3) דעטאשירען (ארויסנעמען) פלעקען און האשען
- 4) כעמיש רייניגען און פאסאגירען קאפעלווארגע.

KINO „EDEN“

היינט — פרעמיערע פון היינטיגען נייעס
ווינער פילם מיט

מארטא גענערט
BLOND CARMEN

איבערגעגעבען פון א סצענע
קונסטלערין.

אנהייב: 6, 8 און 10 אוןד.

Kino „Juni“

דער נייער פוילישער שטערן

יאדוויגא קענרא
אין דער פרעמיערע
מאזיקאלישער קאמעדיע

Dyplomatyczna żona

אין די איבעריגע ראלען: ר. גראסובנא,
זשאבשטינסקי, איגא סים, טשוויק-
לינסקא, זשעליכאוסקא, לעשטשי-
סקי, האלאמא א. א.

איבערן פראגראם: פאט און צוגאבען.
פאספארט — נישט גילטיג.

Kino-Teatr „STYLOWY“
Aleja 27.

מעכטיגע דראמא פון היינטיגען לעבען!
טראגעדיע פון פערנאנדיס קאמעדיע פרויען

GODZINA POKUSY

אין די הויפט-ראלען:

גוסטאוו פריעהליך

און **לירא באראווא**

פון דער צענטראלע פון דעמאלס-
טען און קליינהענדלער - פערבאנד.
זונטאג, דעם 22 ד. ה. פונקטליך 10
פרייה קומט פאר אין טשענסטאָקאָו אין
זאל פון „מכבי“ (קאנסערוואטאן 13) די
ראיאן-קאנסערוואטאן פון אלע אַפֿטיילונגען
ביים צענטראלען קליינהענדלער-פער-
באנד אין פוילען פון דער קעלצער
וואַרשאווער-וועג.

אין דער קאנסערוואטאן נעמען אנטהיל:
פרעזענט פון פערבאנד אדוואקאט ב.
זונדעלעוויטש, וויצע-פרעזענט: לערנער
און נויטער, יוריס קאנסולט אדוואקאט
מאליקין, דירעקטאר ד. בערלינער און
אנדערע.

דער טאג אַרדנונג פון דער קאנסע-
רען (אין 1) ערעפונג און בעגריסונג-
גען, (2) רעפערענצן: די יעצטיגע לאגע
פון קליינהענדלערטום אין דער קעלצער
וואַרשאווער-וועג, (3) אַרגאניזאציע: אין
די אינטערעסען פון יודישען דעמאלס-
סוחר און קליינהענדלער, (4) דאס קול-
טור-וועגן ביי די קליינהענדלער, (5)
בעריכטען פון די בעזונדערע אַפֿטייל-
לונגען, (6) דיסקוסיע און (7) פרייע
פארשלאגען.

נדבות אין רעדאקציע

ה' גאָרל פרייטאג, קאסירער פון
לינת-הצוק אין תל אביב שענקט אין
נאמען פון דער דאָזיגער אינסטיטוציע:
פאר'ן תומכי עניים 20 קילאָ ברויט,
גמילת חסד פילאדורסקי 31: 5 זל., יודיש
שפיטאל 5 זל., טאָ 5 זל. לינת הצוק
5 זל.

ה' ד. יוסער צו דער יאהרצייט פון
וויין מוסער 10 קילאָ ברויט.

ה' פנחס הערשליקאויטש צו דער
יאהרצייט פון וויין פאסער 5 קילאָ
ברויט.

פון שאַכטיסען קלוב 2 זל. פאר
הכנסת אורחים.

דאס גרעסטע געווינס פון דער
3-טער קלאס אין דער קאלעקטור
פון ' וועקסלער.

נעכטען, אינ'ם לעצטען טאג פון
דער ציהונג פון דער 3-טער קלאס
39 טע קאטעריע איז דאס גרעסטע גע-
ווינס 100.000 זל. געפאלען אין דער
היגער גליקליכער קאלעקטור פון י.
וועקסלער, אלע 6.

די קאלעקטור פון י. וועקסלער ציי-
כענט זיך אויס אין די לעצטע יאהרען
מיט א גאנצע רייה גרויסע געווינסען,
ווי דער מיליאן א. א.

מאָרשאַל ריוז - שמיגלי - עהרען-

בירגער פון פויליש לאמעניע.

דער גמיערעס אין פויליש קאמע-
ניעץ האט אויף א פיינעליכער זיצונג
איבערגעגעבען די עהרען בירגערשאפט
דעם מאָרשאַל ריוז-שמיגלי.

ביי יעדען בעסערן סוחר דאָרף

נישט פעהלען דער פשוטער שפייזע-
פּעס „צערעס“, וועלכער ווערט שוין
זייט צעהנדיגער יאהרען געברויכט

דורך די יודישע בעל-בית'ס צום
פאקען, פֿעלען און קאכען. צערעס
איז אויך נוצליך ביים צוגרייטען פליי-
שיגע ווי אויך מילכיגע מאכלים.

ס'ווערט אויסגעארבייט אונטער דער
שטרענגער אויפזיכט פון הרב שמחה
פרענקעל פון סקאווינא, הינטער קראָקאָ.

צערעס גיט אלע שטרענג-רעליגיעזע
יודען די זיכערקייט פון א פשוטן
פראדוקט.

דאס שפייזע פּעס „צערעס“ ווערט
פערקויפט אין דער בעקאנטער פא-
קונג, אין דער פאָרם פון פּעקלען צו
א האַלב, א פערטיל און אַנאַכטעל

קילאָ. ביים קויפן דאָרף מען פער-
לאנגען אויסרוקליך צערעס און לעגען
אכט, צי מ'בעקומט די אַרייניגעלע

סחורה.

דער
פון א גוטער קיך

איז דאס בעסטע פון נאטירליכען שפייז-פּעס. צערעס'פון
קאקאס-ניס. דאס דאזיגע לייכט-פֿערדליכע אין נארהאפטע
שפייז-פּעס איז ספעציעל גוט ביים באקען בעל-שפייזען
אין פרענליכען פיש. דאס 100%-קאקאס-פּעס. צערעס'
ווערט אויסגעארבייט אונטער דער שטרענגער השגחה פון
הרב'ר שמחה פֿרענקעל פון סקאווינא. עס קען דעריבער אן
שום חשש בענוצט ווערען צו אלערליי כשרע שפייזען.

Ceres
ע נ ט ה א ר ט 100% פ ע ט ס

די פיינערייכקייטען לבכור דער יאהרצייט
פון „נס ביי דער וויסעלי“.

דער 17 טער יאהרסאג פון „נס ביי
דער וויסעלי“, איז אין טשענסטאָקאָו
צוזאמען מיט גאנץ פוילען געפֿייערט
געווארען זונטאג אויף אַנאַימפּאָזאָנסען
אופן.
נאָך א טאָג פרייהער, שבת אין אַווענד,
איז פאָרגעקומען א „צאָפּסטושיק“ אויפ'ן
פיערצאָק-פלאַץ, וואו ס'האט זיך פער-
זאָמעלט מיליטער, רעזערו-אַרגאניזא-
ציעס, מיליטערישע צוגרייטונג, ווי אויך
געוועלפאטליכע אַרגאניזאציעס. א זיי-
גער האלב 8 איז אָנגעקומען אין פער-
טרעטונג פונ'ם לייטער פון גאַרניזאָן
אַרטילעריע מאָיאָר קאָנדראַצקי, וועל-
כער האט נאכ'ן אָנגעמען דעם ראָפּאָרט
בעגרייכט די פערזאָמעלטע מיט א קיר-
צער זעלנערישער בעגריטונג.

די געלענע-הייסער רעדע האט געהאל-
טען דער פרעזענט פון דער פאָגיאָטאָווע
פערזאָלונג פון די רעזערוויסטען אַווע.
באַנאַפּאָוויטש און פערענדיגט מיט'ן
אויסגעשריי פאר'ן וואויל פון דער רע-
פובליק, מלוכה פרעזידענט און מאָרשאַל
ריוז-שמיגלי. דאן האט דער אַרקעסטער
פון די פיינערייכער געשפילט דעם
נאַציאָנאַלען הימנ.
צוזאָרגענעס 10 א זינגער פרייה איז
אין דער קאָסערווע פאָרגעקומען א
גאַטעסדינסט, אויף וועלכער ס'זענען
אָנוועזנד געווען: סטאַקאָסע וואָמאָ-
ריגאָוויסקי, שפאָרט פרעזידענט שטאַד-
קינא „לונא“.

דער זונטאג'דיגער ענדעקישער צוזאמענפאָהר.

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט,
איז אויף זונטאג, אין צוזאמענפאָהר
מיט'ן נס ביי דער וויסעלי, צונויפגע-
פער געווארען א צוזאמענפאָהר פון דער
היגער ענדעקישער אַרגאניזאציע. צום
דאָזיגען צוזאמענפאָהר זענען געקומען
ענדעקעס פון די אַרומיגע פאָגיאָטען:
פיעטראָווי, ראָדאָ סק, וואָלשטשאָווא,
וויפּלין א. א.

האלב 10 אינדערפריה האט זיך אויף
דער אַלע וואָלשטשאָווי, פאר'ן לאַקאַל
פון דער היגער ענדעקישער אַרגאניזא-
ציע, פאָרמירט א צוג, וועלכער איז
געגאנגען צו דער יאָסאָג גראָ אויף א
ספּעציעלער גאַטעסדינסט. דער דאָזיגער
צוג איז דער שוין מיט ראָטמאַן זא-
זשעצקי, לאַוויק פיאָנטאָקאָווי, איז
בזשטאָנען פון ענליכע טויזנד פערזאָן
און בעלייט געווארען פון עסליכע
אַקסעסערס. ס'זענען געקראָגען געווא-
רען פעהנער מיט טראַנספאָרענטען,
וועלכע האבען צווישען אנדערע ענט-
האלטען פאָלענדע אויפשריפטען: „ניישט
צונעמען קיין יודען אין מיליטער“,
„אָוועקנעמען יודען די רעכט“, „זאָל
לעבען דער פיהרער פון פאָלק ראָמאַן
דמאָאָוויק“ א. א. א. גרעסערע גרופע
דעמאָנסטראַטען האבען געריטען אויף
פער. „אַנ'ערך הונדערט האבען געטראָ-
גען ספּעציעלע אַנימאָרמען און דער

Proszek od BOLU GŁOWY
DLA DOROSŁYCH ZE ZN. FABR.
KOWALSKINA
stosuje się również
PRZY PRZEZIEBIENIU
GRYPY i KATARZE

Redaktor i wydawca B. Bocian